

ตำราพระราชพิธีเก่า

พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงพรหมวรานุรักษ์

โปรดให้พิมพ์

เมื่อปีกุน พ.ศ. ๒๔๖๖

พิมพ์ที่โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร

ตำราพระราชพิธีเก่า

พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงพรหมวรานุรักษ์

โปรดให้พิมพ์

เมื่อปี พ.ศ..๒๔๖๖

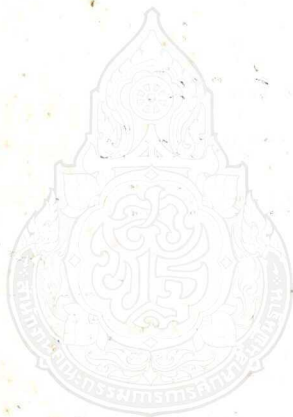
พิมพ์ที่โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร

อิจฉิตญฺเจว ปปโปตุ ปตฺถิตญฺจ นิรฺนตฺร
อนฺตรายา จ มา โหนตุ สพฺพโสตุถิ ภาวนตุ เต ฯ
สิ่งท้หวิ้งแลต้งจิตต์ประสงค์
ขอจงเสวีจสมเสมอสมมัย
อันตรรายท้งหลายจงปราสไป
สวสฺสกิจงไต้ประสพนิรฺนตฺร ฯ

พจนานุกรม

วันที่ ๑ เมษายน พุทธศักราช ๒๔๖๖

คำนำ

พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงพรหมวรานุรักษ์ มี
รับสั่งมายังหอพระสมุดวชิรญาณสำหรับพระนคร ว่าจะ
ใคร่ทรงพิมพ์หนังสือประทานชำระถวายรัตนสังกรานต์
ประจำ พ.ศ. ๒๔๖๖ สักเรื่อง ๑ ไปรคให้กรรมการ
เลือกเรื่องหนังสือในหอพระสมุด ฯ ถวาย ใต้เลือก
เรื่องตำราพระราชพิธีเก่า ซึ่งหอพระสมุด ฯ พึงได้
ฉบับมาไม่มากนัก ถวายทรงเลือก กรมหลวงพรหม
วรานุรักษ์พอพระหฤทัย จึงได้จัดการพิมพ์ถวาย
ตำราพระราชพิธีเก่าฉบับนี้ ผู้ใดจะแต่งไว้และต้น
ฉบับที่ใดมาจะเป็นของผู้ใดอยู่ก่อน สืบไม่ได้ความ มี
ผู้มาขายให้หอพระสมุด ฯ กับหนังสือเรื่องอื่นๆ อีก ก็
รับซื้อไว้ แต่เมื่อตรวจดูเห็นมีตำราแปลก เช่นตำรา
พระราชพิธีพระราชกฐณารชนพระอยู่ และตำราพระราชพิธี
พระราชกฐณารจรตบถพีเป็นต้น ซึ่งนึกไม่ได้ว่าเคยพบ

สารบาณตำราพระราชพิธีเก่า

๑	พระราชพิธีพระราชกฐณขึ้นพระอุ	หน้า ๑
๒	พระราชพิธีพระราชกฐณจรดปลง	๒
๓	พระราชพิธีคเชนทรส่นาน	๔
๔	พระราชพิธีจรดพระนังคัล แรกนาขวัญ	๕
๕	พระราชพิธีเคณทระ	๗
๖	พระราชพิธีเข้าพรรษา	๗
๗	พระราชพิธีพืชมงคล	๘
๘	พระราชพิธีสารท	๘
๙	พระราชพิธีจองเปรียง	๙
๑๐	พระราชพิธีตรียัมพวาย	๙
๑๑	พระราชพิธีแฉ่ง	๑๑
๑๒	พระราชพิธีฉานยู่ทေး	๑๑
๑๓	พระราชพิธีสัมพัจฉรฉินท์	๑๓
๑๔	พระราชพิธีถือน้ำ	๑๕
๑๕	พระราชพิธีอาพาธพินาศ	๑๖
๑๖	ฎีกาถวายพยากरण์ส่งกรานต์อย่างโบราณ	
	สำหรับขอ พ.ศ. ๒๓๘๓	๑๘

ตำราพระราชพิธีเกา

๑ พระราชพิธีพระราชกุ่มารขึ้นพระอู่

๑ สิทธิการียะ ตำราสมเด็จพระเจ้าลูกเธอจะขึ้น
พระอู่ทอง ให้เจ้าพนักงานแต่งเส้าพระอู่ทอง ยอดเส้า
เมื่อนั้นลงรักปิดทอง ถ้าเส้าและฐานนั้นทาชาด เอา
มาส่งให้ชาววัง ๆ ยกเข้าไปตั้งในที่เสด็จขึ้นพระอู่ขึ้น
แล้วเจ้าพนักงานชาวโนไปเชิญเอาพระอู่ทองมาจากเจ้า
พนักงานมาแขวนที่เส้าพระอู่สายแขวนสายชัก แล้วด้วย
ไหม ๓ กลี๋ย แล้วเจ้าพนักงานแต่งบายศรีทอง ๒ ลำรับ
เครื่องบายศรีครอบ แล้วตั้งแว่นเวียนเทียนเครื่องนมัส
การบูชา ไต้โพลากฤษณ์แล้วให้ชัฟพ้อพราหมณ์ ไหร่า
พฤตมาจารย์อ่านพระเวทมนต์บูชาเทวดา แล้วจึงเชิญ
เสด็จพระราชกุ่มารพระราชกุ่มารขึ้นพระอู่ทอง แล้ว
ให้พระพลึงพระนมน้ำช้างละ ๗ ท้า ช้างล้อมช้าง
ละ ๗ ค้า ขยทั้นว่าคนละค้ำ ว่าหลับไม่หลับได้

หลับพระไพรไบเขียวเอย ๑ หลับพระเนตรผู้บุญเรือง
หลับเขาพระเมรุราชเอย หลับไม้หลับไล่หลับพระไพร
ไบเขียวเอย หลับพระเนตรแต่พระองค์ผู้เขียว หลับ
เขาพระเมรุราชเอย ๑

แล้วให้สมโภชเวียนเทียนโดยทักษิณาวฏ ๗ รอบ
๘ รอบ ๑๓ รอบ แล้วให้เชิญพระราชกุมารพระราช
กุมาริลงจากพระอุทอง เชิญเสด็จขึ้นพระอุชาแวง
ไปตามประเพณีโบราณนั้นเถิด.

ธรรมเนียม โหรและพราหมณ์ได้รับพระราชทานผ้า
ขาวคนละผืนเงินคนละ ๑ ตำลึง ๒ บาทตามโบราณราช
ประเพณีนั้นแล ๑

๒ ราชพิธีพระราชกุมารจรดบัลลังก์

ให้เจ้าพนักงานก่อแท่นกว้าง ๔ คอกกลีเหลียมจัตุรัส
สูง ๕ ชั่วแผ่นอิฐ ถมดินให้เต็มแท่นให้รายเกลี่ยทราย
ให้เสมอ แล้วทำปราสาท ๖ คอกสถิตเพดาน ทำ
ราชวัติรยาว ๓ คอกสูง ๒ คอก ให้ทำ ๘ แผ่นทาแดง

ไม่มีต้นกุ่ม ทำฉัตรเบญจรงค์สูงสมควรจริงได้ ๑๒ คัน
 ทำฉัตรเงิน ฉัตรทอง ฉัตรนาก อย่างละ ๘ คัน ห้อย
 ย้อยด้วยพวงดอกไม้ และต้นกล้วยต้นอ้อยดอกหมาก
 ดอกมะพร้าวใส่ราชวัตร เจ้าพนักงานเอาเสื่ออ่อนตระนาว
 ปล่างเจียมปูนเสื่อ กลางแท่นนั้นแหะกลางกว้าง
 ๘ นิ้วยาว ๑๒ นิ้ว เอามลโคทาบาง ๆ พอแห้ง แล้ว
 กรมนครบาลทำบัตรกว้าง ๑๒ นิ้วจัตุรัส ๒ บัตร พระภุม
 อิน ๑ แม่ช่ออิน ๑ บัตร ๓ เหลี่ยมอิน ๑ กรงพาล์กว้าง
 ๖ นิ้วจัตุรัส ๘ บัตรครบทั้ง ๘ ทิศ เครื่องฝึกพล่าปลา
 ย่าเครื่องกระยาบวต ภูเบศยนเข้าตอกดอกไม้ แต่ง
 ใส่บัตรแล้วเอามาสั่งให้โหร ๆ รับเอามายชาเทวดาทั้ง ๘
 ทิศ พระภุมพระกรงพาล์ ผังบัตรตามข้างขึ้นหางายข้าง
 แรมคว่ำ แต่บัตรแม่ช่อเอามาแขวนไว้ที่ราชวัตร แต่
 บัตรเล็ก ๆ นั้นรายรอบทั่วตามทิศทั้ง ๘ ให้เจ้าพนักงาน
 แต่งบายศรีทอง ๒ สำหรับ เครื่องบายศรีและเครื่อง
 นมัสการเทวดาครบ ให้โหรพราหมณ์รับไปบูชาเทวดา

อ่านพระเวทพระมนต์ ครั้นได้ฤกษ์ดีให้ทรงจรดขัณฑ์
 ๓ หน ๓ อย่างแล้วเชิญเสด็จยังพระตำหนัก ให้ฤกษ์เพล
 ข่ายให้สัณโฆชทำขวัญประโคนมโหรีขับพาทย์ฆ้องกลอง
 แตรสังข์ตามโบราณราชประเพณีแต่ก่อน ไหรวรพราหมณ์
 ได้รับพระราชทานผ้าขาวคนละผืน เงินคนละ ๖ บาท
 ตามตำราสำหรับแผ่นดินนั้นแล ฯ

พิธีทวาทศมาส

๓ พระราชพิธีคเชนทร์सन

๑ สิทธิการียะ จะพรรณาด้วยทวาทศมาสราชพิธี
 เดือน ๕ เดือน ๑๑ ตั้งโรงราชพิธีคเชนทร์सन ทอด
 เชือกตามเชือก ขน ๒ คำ ๓ คำเดือน ๕ และโรงราช
 พิธีมราชวัตรฉัตรธง ต้นกล้วยต้นอ้อยประดับเรียงราย
 แล้วให้ขีพพราหมณ์เชิญพระอิศวร พระนารายณ์เข้ามา
 ตั้งเป็นประธานมีบายศรี ๒ สำรับ เครื่องบายศรีและ
 เครื่องนมัสการเข้าตอกคอกไม้ปูเทียบ เครื่องประโคน
 มโหรีขับพาทย์แตรสังข์ มีงทุก ๆ พิธีทั้ง ๑๒ เดือนเหมือน

กันจึงเอาผ้าขาวปรองเชือกคลุมเชือก แล้วให้หมอส้าง
 หมอเถ้าเอาขอมาวาง มานั่งพร้อมกันในโรงราชพิธี
 ครั้นได้ฤกษ์ดีประโคมขับพาทย์มโหรีแล้วให้กรม
 ข้างถือเชือกรำพิชชา ทอดเชือกตามเชือก ทำ ๓ วัน
 เป็นประเพณี ครั้นได้ฤกษ์ดีให้สะพานข้างต้นม้าต้น
 ๓ วัน เป็นระวางในระวางกลางระวางนอก ให้เจ้าพระยา
 และพระยาข้างจ่านำแต่งตัวโอ้โง่ง เมื่อจะผัดข้างนั้น
 ให้ข้าพราหมณ์ไปตั้งโรง พิธี เอน้ำสังข์น้ำกรวดข้าง
 ต้นม้าต้นตามประเพณีโบราณสืบ ๆ กันมา เพื่อบริการ
 เจริญสิริสวัสดิพิพัฒนามงคลชนมสุข แต่สมเด็จพระเจ้า
 อยู่หัวและไพร่ฟ้าข้าแผ่นดิน นั้นแล ฯ

๔ พระราชพิธีจรดพระนังคัลแรกนาขวัญ

ครั้นถึงเดือน ๖ พระราชพิธีจรดพระนังคัลแรกนา
 ขวัญปลุกโรงพิธี ให้กรมนาแต่งไถเอกไถโทเทียม
 คัวยโคกระวิน ให้เจ้าพระยาพลเทพแต่งตัวโอ้โง่งใส่
 เสนาภรณ์ มีกระซิ่งสัประทณกางกั้น ขี่คานหาม แล้วแห่

แห่นมาสู่โรงราชพิธี แล้วให้กรรมนาทำการเข้า ๘ ใบ
ใหญ่รอบ ๓ กำ มีสาแหวกคานหยาครบลงรักปิดทองทา
ชาดสำหรับนางเทพีทั้ง ๔ คนหายเข้าปลูกไปส่งพระยา
พลเทพ และนางทั้ง ๔ คนนั้นแต่งตัวโอ้อวด นุ่งห่มสี
ต่าง ๆ ใส่ศิโรเพศ^๑ ขึ้นคานหาม มีกระซิ่งหุ้มผ้าแดง
กันແທ່กันมาสู่โรงราชพิธี ครั้นได้ฤกษ์ก็พระยาพลเทพ
เอาไถเอกออกจรรพพระนั่งคัลสามรอบ แล้วนางเทพีทั้ง ๔
คนหายเข้าปลูกไปส่งให้พระยาพลเทพ ๗ รับเอาเข้าปลูก
ไปหว่าน แล้วจึงเอาไถโทออกกลบ ๓ รอบสำเร็จแล้ว
กลับมายังโรงราชพิธี กรรมนาจึงยกเอาน้ำและเหล้าเข้า
เปลือกถั่วงา เข้าโพนสล้ามาตั้งเรียงกันแล้วจึงเสวย
ทวาย ให้พระโคทั้ง ๔ ตัวกิน ถ้าโคกระวินกินสิ่งใด
ให้โหรพราหมณ์ทายทุกขสุขตามลักษณะโคกินนั้นเกิด
แต่นางเทพีทั้ง ๔ คนได้รับพระราชทานคนละ ๓ ตำลึง
ตามธรรมเนียมแต่ก่อน

๑ ในต้นฉบับว่า ใส่สร้อยตั้ง

๕ พระราชพิธีเคณทะ

ครั้น^๕เดือน ๗ พระราชพิธี^๕เคณทะ ให้^๕ปลุกโรง
ราชพิธี^๕ประทับ^๕ประกาศ^๕ก่อน ให้^๕เจ้าพนักงาน^๕ทำ^๕ช่าง
ใหญ่^๕รอบ^๕๓^๕นิ้ว มี^๕พวย^๕ไม้^๕ลง^๕รัก^๕ยัก^๕ทอง^๕ให้^๕ชี^๕พ่อ^๕พราหมณ์^๕
เชิญ^๕พระ^๕อิศวร^๕พระ^๕นารายณ์^๕มา^๕ตั้ง^๕โรง^๕ราช^๕พิธี^๕ ชี^๕พ่อ^๕
พราหมณ์^๕บูชา^๕อ่าน^๕พระ^๕เวท^๕มนต์^๕แล้ว ครั้น^๕ได้^๕ฤกษ์^๕ก็^๕เชิญ^๕
เสด็จ^๕พระ^๕บาท^๕สมเด็จพระ^๕เจ้า^๕อยู่^๕หัว^๕ออก^๕ทรง^๕ตั้ง^๕ช่าง^๕ ให้^๕
พราหมณ์^๕จับ^๕ช่าง^๕ถวาย^๕ ถ้า^๕ไม่^๕เสด็จ^๕ออก^๕ให้^๕พราหมณ์^๕
จับ^๕ช่าง^๕ส่ง^๕ให้^๕พระ^๕ยา^๕พล^๕เทพ^๕ ๗^๕ รับ^๕เอา^๕ช่าง^๕ไป^๕ตั้ง^๕แทน^๕ ๓^๕ วัน
เสร็จ^๕การ^๕พระ^๕ราช^๕พิธี^๕เคณ^๕ทะ เพื่อ^๕จะ^๕ให้^๕ทรง^๕สวัสดิ^๕
พิพัฒน์^๕มงคล^๕ชน^๕น^๕สุข^๕แล ๕

๖ พระราชพิธีเข้าพรรษา

เดือน ๘ พระราชพิธี^๕เข้า^๕พรรษา ให้^๕เจ้า^๕พนักงาน^๕
แต่ง^๕กระ^๕บอก^๕ไม้^๕ลิ^๕พ^๕น อาราธนา^๕พระ^๕พุทธ^๕ร^๕ูป^๕มา^๕ตั้ง^๕ณ^๕โรง^๕
ราช^๕พิธี^๕อัน^๕ประทับ^๕ค^๕ง^๕ก่อน นิมนต์^๕พระ^๕สงฆ์^๕ ๕^๕ รูป^๕สวด^๕
พระ^๕พุทธ^๕ม^๕นต์^๕แล้ว^๕ฉัน^๕เช้า จึง^๕เชิญ^๕เสด็จ^๕ออก^๕ทรง^๕ถวาย^๕

กระบอกสี^๕พนแก่พระราชาคณะถ้วนพระองค์ เสร็จ
การพระราชพิธี เพื่อทรงเจริญพระสวัสดิ^๖แต่สมเด็จพระ
พระเจ้าอยู่หัว แล ฯ

๙ พระราชพิธีพืชมงคล

เดือน ๘ พระราชพิธีพืชมงคลขอฝน ให้เจ้าพนักงาน
งานแต่งเครื่องบูชาและบายศรี ให้ชั้พ่อพรหม^๗บชา
อ่านพระเวทมนต์ขอฝนให้ตกชอบฤดูกาล บ้านเมือง
ใหญ่น้อยจะได้อยู่เป็นสุขเจริญแผ่นดิน เสร็จการพระ
ราชพิธี เพื่อเจริญพระราชสวัสดิ^๘ ฯ

๑๐ พระราชพิธีสารท

เดือน ๑๐ พระราชพิธีสารทกระทำมธุปายาศและ
กระยาสารทอาราธนาพระพุทธรูปมาตั้งโรงราชพิธี^๙ก่อน
นิมนต์พระสงฆ์ ๕ รูปสวดมนต์ แล้วเชิญเสด็จออกถวาย
เข้ามธุปายาศและกระยาสารท และพระสงฆ์ฉันแล้ว
เสร็จการพระราชพิธีสารท^{๑๐}แทน ฯ

๕ พระราชพิธีจองเปรียง

ครั้นถึงเดือน ๑๒ พระราชพิธีจองเปรียง ตั้งโรง
ราชพิธีคาก่อน ให้เจ้าพนักงานเตรียมโคมชัยโคม
ประเทียบและโคมบริวารขึ้นตั้ง แล้วพระสงฆ์รับพระ
ราชทานฉันเพลเช้า ครั้นเพลาค่ำเชิญเสด็จออกทรง
ชักโคมชัยโคมประเทียบ ให้พราหมณ์ถวายเชือกโคม
ทรงชัก ตามด้วยน้ำมันเปรียงพระโคตามบูชา
สมเด็จพระพุทธเจ้า และโคมรูปตราประจํา นั้น สำหรับ
ข้าทูลลออง ฯ และโคมรายรอบกำแพงของไพร่ฟ้า
ประชากร ตามบูชาให้พร้อมกันในวันฤกษ์นั้น เพื่อ
กันภัยอันตรายให้ถ้วนคํารบ ๑๕ วันเสร็จการพระราชพิธี
เพื่อทรงพระชนมสุขทุกประการ แล ฯ

๑๐ พระราชพิธีตรียัมปวาย

เดือน ๑ พระราชพิธีตรียัมปวาย ให้ตั้งโรงราชพิธี
ประคียบคาก่อน ให้ชีพ้อพราหมณ์เชิญพระอิศวรพระ
นารายณ์มาตั้ง แล้วให้เจ้าพนักงานตั้งชุมนุมพิธีเป็นปว่า

สูง ๖ คอก แล้วให้พระยาพลเทพแต่งตัวโอ้โงง ใส่
 อินธนูใส่เสนาภูฏกันส์ประทิน กระซิงคานหามแห่มา
 เข้าโรงราชพิธี ครั้นได้ฤกษ์ก็ให้เจ้าพระยาพลเทพออก
 ยืนต้นเดี่ยวในปรา มีพราหมณ์ ๕ คนเฝ้าอยู่ ให้เจ้า
 พนักงานชั้นฉิบชิงช้าทีละ ๕ คน เงิน ๓ ตำลึง เปน
 ๓ ผลัดเป็นคน ๑๒ คนเปนเงิน ๓ ตำลึง ฉิบไปกว่า
 จะฉวยเงินได้เหมือนกันทั้ง ๓ วัน ครั้นวันสุดท้ายให้
 เจ้าพนักงานเอาแม่ขันสาคร ๓ ใบตั่งน้ำไว้กับเขนงเขา
 โคเพลาะ ครั้นฉิบชิงช้าแล้วให้เขาทั้ง ๑๒ คนนั้นจับ
 เขนงรำพิชชา ตักน้ำสาครกันไปเวียนรอบไปกว่าจะสิ้น
 น้ำนั้น แล้วเจ้าพนักงานเอากะตาดนแขวนไว้ ๓ วัน แล้ว
 เอากะตาดนลงหลุมไว้ ๗ วัน แล้วให้เจ้าพนักงานเก็บ
 ไว้ตามตำแหน่งที่นั้นเถิด เสร็จการพระราชพิธีด้วย
 พวาย เพื่อบทรวงพระเจริญพิพัฒน์มงคลแก่สมเด็จพระ
 เจ้าอยู่หัวนั้น แล ฯ

๑๑ พระราชพิธีเพลง

เดือน ๒ พระราชพิธีเพลง ตั้งโรงราชพิธีดังก่อน
ให้ข้าพ่อบรรพราหมณ์เชิญ พระอิศวรพระนารายณ์ มาตั้งยังที่
แล้วให้เจ้าพนักงานเตรียมว่าวมาเตรียมไว้ ในโรงราชพิธี
ครั้นได้ฤกษ์ก็ให้พระโคมัยพาทยม้องชัย เชิญเสด็จ
ออกทรงชักว่าว บรรพราหมณ์เจ้าพนักงานเอว่าวถวายให้
ทรงชักตามบุราณราชประเพณีเพื่อทรงพระเจริญแล ฯ

๑๒ พระราชพิธีชานย้เทาะ

ครั้นเดือน ๓ พระราชพิธีชานย้เทาะเผาเข้า ตั้งโรง
ราชพิธีดังก่อน ให้เจ้าพนักงานแต่งที่ยาว ๓ เส้น กว้าง
๑๐ วา ให้ตั้งหลัก ๘ ทิศ หลักกลางนั้นหลักหนึ่งให้
เป็นสำคัญ เอาปลายไม้ลงทั้ง ๘ หลัก แล้วให้เจ้า
พระยาและพระยาพระหลวงขุนหมื่นเจ้าพนักงานจับหลัก
ตามทิศของตัวนั้น ทิศบูรพาหลวงธรรมศาสตร์ ทิศ
อาคเนย์หลวงอภัย ทิศทักษิณ หลวงศรีสังกร ทิศหริ
หลวงเทพมณี ทิศประจิมหลวงศรีสาวมักดี ทิศพายัพ

พระจักรปาณี ทิศอุดรพระศรีมโหสถ ทิศอีสาน
 พระครุฑเหิร ให้ยืนตามทิศตามตำแหน่ง ถือนวม
 เข้าคนละอัน เป็น ๘ นวมด้วยทั้งกลาง เป็นพนักงาน
 กรมนาทำส่ง ครั้นได้เพลากฤกษ์ก็ ให้พระอินทรกุมาร
 แต่งตัวโอ้อวด นุ่งสมปักใส่อินธนูใส่เสนาภรณ์ มีลัษระทน
 กระชิ่งคานหาม แห่มายังโรงราชพิธี จึงกรมพระนคร
 ขาลตั้งชุมรวมพิธีอันหนึ่ง ใกล้โรงพิธี ๕ เส้น มีพวก
 เพื่อน ๗๐-๘๐ คน มีกระบือตัวหนึ่งใส่กระตังและพรวน
 มือถืออาวชเปลี่ยว แต่ชนพลนั้นแต่งตัวนุ่งห่มเสื้อหมวก
 คำทั้งเครื่อง ครั้นได้ฤกษ์ก็พระอินทรกุมารถือเอาพนม
 เข้ากับเทียนเล่มหนึ่งออกจากโรงพิธี มาทิศบูรพาภักชน
 แล้วพระหลวงชนหมื่นทั้งปวงจับเอาพนมและเทียนเข้าคน
 ละอัน ๆ แห่ตามเวียน ๓ รอบ จึงพระอินทรกุมารเอา
 เทียนจุดพนมเข้าก่อน พระหลวงชนหมื่นทั้งปวงจึงจุด
 ไฟพนมเข้า ๆ พร้อมกันทั้ง ๘ ทิศ แล้วชนพลกับพวก
 เพื่อนจึงชักกระบือให้ร้องเข้ามาค้ำซึ่งเอาพนมเข้า ฝ่าย

พระอินทรกุมารก็หนีเข้ามายังโรงราชพิธี ขุนพลกับพวก
 เพื่อนก็ต่างคนต่างไป เสร็จการพระราชพิธีเพื่อทรง
 พระเจริญ ฯ

๑๓ พระราชพิธีสัมพัจฉรฉินท์

ครั้นถึงเดือน ๔ พระราชพิธีสัมพัจฉรฉินท์ ให้ตั้ง
 โรงพิธี ๔ ประตูเมือง และกลางเมืองในพระราชวังเป็น
 พระราชพิธีสงฆ์ทั้ง ๒ แห่ง แล้วตั้งพิธีพราหมณ์แห่ง
 หนึ่งในพระราชวัง พระสงฆ์ ๔ ประตูเมืองโรงละ ๓๐ รูป
 กลางเมือง ๒๐ รูป ในพระราชวัง ๖๔ รูป เป็น ๑๒๔ รูป
 ถึงเดือน ๔ แรม ๑๑ ค่ำ เพลาย้าย ๓ โมงตั้งนวางคาย
 ตามกิจพิธี ครั้นวันแรม ๑๒ ค่ำเพลเช้า สมเด็จพระ
 พระเจ้าอยู่หัวทรงจุดเทียนชัย • แล้วพระสงฆ์ผลัด
 เปลี่ยนกันสวดจตุภาณวารทั้งกลางวันกลางคืน ครั้น
 ถ้วนคัมภีร์ ๓ วันแล้ว เพลาเย็นสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรง
 พระมหาเมฆคล ข้างพลของรับพระราชทานมงคล
 คัมภีร์ ๓ วันแล้ว ครั้นถึงวันแรม ๑๔ ค่ำเพลเช้าพระ

ส่งมารับพระราชทานฉนั้นแล้ว พระราชาคณะประกาศ
 เทวาทด้วยคาสั่งสกฤตเป็นสัญญาว่า เทวาทอันอยู่ใน
 เมืองชนชัยและชาวทั้งปวง มีทั่วจัตุโลกบาลเป็นต้น
 อันเป็นสัมมาทิฐิ แล้วประกาศเทวาทรักษากำภูมิตัว
 ว่าเพลาคำวันนั้นจึงเชิญมาช่วยกันขบฉีกษัตริย์ศาฯ อัน
 เป็นมีฉาทิฐิให้หนีออกไปนอกขอบจักรวาล ให้สังฆ
 กาวี ๒ คนนั่งขาวห่มขาวใส่เสื้อครุย ใส่ลำพอก ขาน
 แทนต่างเทวาท ครั้นเพลานั้นพระสงฆ์ประชุมพร้อมกัน
 พระราชาคณะชุมนุมเรียกเทวาทแล้วออกมาองค์หนึ่ง ให้
 เทวาทสมาทานศีล ๕ ประการ สังฆการีวัชศีลต่าง
 เทวาทแล้ว พระสงฆ์คุกสวดจึงสวดพระธรรมจักรสูตร
 พระสมันตสูตรให้เทวาทฟัง แล้วสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวถวาย
 เทียนพระปริตทุกๆวัน เมื่อเพลาสวดสวดและถวาย
 เทียนพระธรรมจักรพระสมันต แล้วทรงฟังอยู่ด้วย บัตร
 กว้าง ๒๐ นิ้วจักรวัดใบหนึ่งใส่เข้าปลามัจฉมังสาหารและ
 เครื่องกระยาบวค ให้ปลุกศาลเพียงตาให้บูชาเทวาท

แล้ว เพลาพลบค่ำมหาดเล็กถวายกระบองเพชรทำด้วย
ใบตาล ลงด้วยสพฺเพทเวา ๑ ล ๑ ปลายนที แล้ว
แจกให้ข้าทูลลอองสำหรับจะไ้ค้ำฉีกกับภัตต์ค้ำ พระ
สงฆ์สวดพระอาฏานาฏิยสูตรไปถึง วิปัสสิ จึงยิงบันใหญ่
บนน้อยและบนทองสนาม และประตุมืองทั้ง ๘ ประตู
ขับฉีกกับภัตต์ค้ำจถวายเทอรณ สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
เสด็จออกค้ำเทียบนชัย ถ้ามีเสด็จให้พระสังฆราชทำ
แทน ครั้นรุ่งวัน ๑๕ ค่ำ เดือน ๔ เพลาเช้า พระสงฆ์
ทั้งปวงรับพระราชทานฉนั้นแล้วถวายไทยทานตามประเพณี
เสร็จการพระราชพิธี เพื่อทรงพระเจริญพระราชสิริสวัสดิ
พิพัฒนามงคลแด่สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวนั้นเถิด ๑

๑๔ พระราชพงศาวดาร

ครันขันยใหม่ เดือน ๕ ขัน ๓ คำเพลาเช้า ข้าทล
ล่องถอนำพระพิพัฒน์สัตยา ครันเพลาบ่ายชพอ
พราหมณ์ตั้งพระราชพิธีเศวตฉัตรนันทน์ ทอดเชือกตาม
เชือก ครันเดือน ๕ ขัน ๔ คำ ๕ คำ ๖ คำ เค้นข้าง

ระวางในระวางกลางระวางนอก ชีพ่อพราหมณ์รตนน้ำ
ข้างต้นม้านันถวนค้ำรบ ๓ วัน เสร็จการพระราชพิธีตาม
โบราณราชประเพณีพระบรมมหารัชมัยตรีราชเจ้าสืบ ๆ
กันมา จบทวาทศมาสราชพิธี ฯ

๑๕ พระราชพิธีอาพาธพินาศ

๑ สิทธิการิยะ พระราชพิธีอาพาธพินาศ อันจะ
บำบัดความไข้ให้อันตรธานในกาลอันเกิดความไช้ นั้น มี
๓ อย่าง คือเอามุท ๑ มัสฉิม ๑ อุกฤษฐ์ ๑ พิธี
สงฆ์อย่างเอามุทนั้น ให้ทำในลำนักพระสงฆ์ ๓ อาราม
ให้อาหม้อใหม่ ๒๗ ใบใส่น้ำอันใสบริสุทธิ์ บาตรดิน ๓ ใบ
ใส่ทรายบริสุทธิ์ แล้วแบ่งเอาไปประคิยฐานไว้ใน
อุโบสถก็ได้ ไว้ในหอสวตมนต์ก็ได้ ให้ถ้วนทั้ง
๓ อาราม คืออาราม ๑ นั้น เป็นหม้อน้ำ ๘ หม้อ บาตร
ทรายใบหนึ่งทั้ง ๓ อาราม จึงเป็นหม้อน้ำ ๒๗ ใบ บาตร
ทราย ๓ แล้วจับมวงคลุสตร มวงคลุสตรรวมหม้อน้ำและ
บาตรทรายวงสายสิญจน์ แล้วจึงนิมนต์พระสงฆ์พอควร

๒๐-๓๐ รูปมาเจริญพระพุทธรูป ตั้งแต่เจ็ดตำนาน
 ภาณต้น สิบสองตำนาน สามภาณ จตุรภาณลำดับไป
 จงได้สามวัน ๆ ละ ๓ เพลา ให้การระลึกการบูชาด้วย
 รูปเทียนเข้าคอกคอกไม้ ราชวัตรฉัตรธงต้นกล้วยอ้อย
 ห้อยย้อยขลุ่ยฆานาลีพรหมโศก กันม่านคาตเพดานบูชา
 พระรัตนตรัยด้วยประทีปชวาลาต่าง ๆ ตามจะทำได้ให้
 สัมมาการะวงศ์ทั้ง ๓ วัน ให้กำหญาภาเทหมอน้ำ
 คฤหัสถ์ผู้จะปฏิบัติพระรัตนตรัยให้สมาทานศีล ๕ ศีล ๘
 นุ่งขาวห่มขาวถือสังข์ อธิษฐานขอพรแต่เทพยดาอัน
 รักษาโลกและศาสนา ถิอคุณพระรัตนตรัยจงมัน และ
 คุณต่าง ๆ ให้รับอาพาธโรคไข้เจ็บทั้งปวงให้อันตรธาน
 หาย แล้วจงมีความสุขผลจงวัฒนาการเจริญแก่โลก
 ทั้งปวงด้วยอำนาจคุณทั้งปวงนั้นแล ฯ

พิธีสงฆ์อย่างมณฑิมนั้นทำ ๕ อาราม อย่างอุกฤษฐ์
 นั้นทำ ๗ อาราม อำนาจพระสงฆ์มากขึ้นไป สติพล

ก็มากขึ้นไป เหตุว่าพระสงฆ์ในศาสนามากด้วย
 คนต่าง ๆ กัน หม้อน้ำ ๘ ใบ บาตรทรายใบหนึ่งเหมือน
 กันทั้ง ๕ อาราม ๗ อาราม แต่ว่าทวีมากขึ้นไปตาม
 อาราม หม้อน้ำ ๒๗ บาตร ทราย ๓ รวม ๓๐, หม้อ
 น้ำ ๔๕ บาตรทราย ๕ รวม ๕๐, หม้อน้ำ ๖๓, บาตรทราย
 ๗ รวม ๗๐ ต่าง ๆ กันทั้ง ๓ อย่าง เมื่อวันสุดท้ายนั้น
 สวดภาณยักษ์ รุ่งขึ้นคาร์บ ๔ นั้นจึงนิมนต์พระสงฆ์ให้
 ครยหม้อน้ำและบาตรทราย ให้คฤหัสถ์ถือหม้อน้ำและ
 บาตรทราย ไปประโพรยน้ำไปรยทรายให้บริกรรมด้วย
 “สพฺพโรควินิมุตฺโต ๗ ล ๗ จ ๗ ๗ ๗ ๗” จึงท้วยัน
 เรือนรอบพระนครแล ๗ จยพระราชพิธีอาพาธพินาคอัน
 ท่านกระทำสืบกันมาต้งพรรณมานแล ๗

๑๖ ฎีกาถวายพยากรณ์สงกรานต์อย่างโบราณ

สำหรับปีจอ พ.ศ. ๒๓๕๓

ในรัชกาลที่ ๓

๑ ขอพระราชทานคำฉนวนเผด็จเถลิงศก ปี่จอนัก

มัตริโศก ทำนายนุคุณและโทษร้ายที่ตามคัมภีร์โหรา
ศาสตร์ทูลเกล้าถวาย ซึ่งครุวารเป็นวันมหาสงกรานต์
ทรงนามช่อมณฑาทิณี ทรงอาภรณ์แก้วมรกต ทรง
ทักดอกมณฑา ภัทราหารถั่งงา พระหัตถ์ขวาทรงยื่น
พระหัตถ์ซ้ายทรงขอ ใฝ่ยาสน์ต้นไผ่เหนือหลังคเชนทร
พาหนะ ทำนายนวมหาชนจะเกิดความไข้ภัยพิบัติ
สมณชีพราหมณ์จะได้ความเดือดร้อน

ศุกรวารเป็นวันเนาวันนั้น ทำนายนวผลไม้จักแพง
สัตว์จัตุบาททวิบาทจะเกิดอันตราย หญิงหม้ายจะมีลาภ
โสรวารเป็นวันเนาวันนั้น ทำนายนวัญญาหาร มัจฉ
มังสาหารจะมีราคา เสนาอมาตย์ราษฎรจะต้องโทษภัย
สมณชีพราหมณ์จะได้ความเดือดร้อน รวีวารเป็นวัน
เกลิงศกนั้น ทำนายนวสมเด็จพระมหากษัตริย์ราช
เจ้าจะทรงพระเจริญพระเกียรติยศจะปรากฏไปในนานา
ประเทศ จะมีชัยชนะแก่ข้าศึกศัตรูหมื่นยี่เจ็ด

เกณฑ์พรุณศาสตร์ พระพุทธเป็นอธิปัตติ นาคราช

๒ ตัวยันดาลให้ฝนตก ๖๐๐ ห่า อุบัติตกในจักรวาล
 ๒๔๐ ห่า อริยัญญิกหิมพาน ๑๘๐ ห่า มหาสมุทร ๑๒๐ ห่า
 มนุษย์โลก ๖๐ ห่า ฝนต้นกลางอุดมปลายมีชัย
 เกณฑ์ธาราริณตกขั้วระราชิเมษ น้ำมากกว่าขั้วหลัง
 คีบเคษ เกณฑ์อัญญาหารออกเคษ ๖ ขอลาภะ เข้า
 กล้าในภุมินาจะไต้ผล ๕ ส่วนจะเสีย ๒ ส่วน อัญญาหาร
 ผลาหาร มีจณมังสาหาร เปนมัยม

ขัจจนักยัตริทศกม่อธิกมาศเดือน ๘ สองหน เดือน
 ๕ แรม ๑๔ ค่ำพระสุริยสังกรานต์ราชิเมษ ฝนเดือน ๖
 แรม ๑๕ ค่ำ ทำนายว่าสมเด็จพระมหากษัตริราช
 เจ้าจะทรงพระเจริญพระเศษานภาพปกแผ่ไปในนานาประเทศ
 จะนำพระราชาลามาสู่พระบรมโพธิสมภาร ฅวัน
 พฤษหิดับคชน ๘ ค่ำเดือน ๕ พระราหุจรลงทวารราชิกรกฎ
 ร่วมธาตุกับพระเสาร์ เป็นสามัญโทษทั่วไปในท้าวพระ
 ยาลและเสนาอำมาตย์ราษฎรทุกประเทศ จะเกิดความไข้
 พิบัติ ฅนึ่งจะเป็นข้าศึกเบียดเบียนกัน เดือน ๗ ขึ้นค่ำ ๑

พระสุริยจรรยาพิณภูณจนเดือน ๘ ขึ้น ๓ ค่ำ พระราช
 ลากจะมีมาแต่่นานาประเทศ แต่จะทรงช่นเคื่องด้วย
 พระราชทรัพย์ อนึ่งข้างม้าจะบ่วยใช้ เดือน ๘ ขึ้น
 ๔ ค่ำพระสุริยจรรยาเมณจนเดือน ๘ ขึ้น ๔ ค่ำ จะทรง
 ช่นเคื่องด้วยกิจราชการ เพราะโรคลมจะกำเริบลัก
 หน้อย เดือน ๘ ขึ้น ๕ ค่ำพระสุริยจรรยากกรกฎ จน
 เดือน ๘ ขึ้น ๖ ค่ำพระอาทิตย์จรถึงพระราหูในรายนกรกฎ
 เปนสามัญไทยทั่วไปทุก ประเทศจะเบียดเบียดกันเพื่อ
 ขาคึกและโจร อนึ่งความใช้ภัยพิบัติจะมีแก่มหาชน
 อนึ่งจะได้ทรงฟังข่าวปัจจาไมตรีทิศอาคเนย์ทิศพายัพ
 เดือน ๘ ขึ้น ๗ ค่ำพระสุริยจรรยาสิงห จนเดือน ๑๐
 ขึ้น ๘ ค่ำจะทรงช่นเคื่องมัวหมองพระไทยด้วยพระราช
 ทรัพย์และกิจราชการต่าง ๆ เดือน ๑๐ ขึ้น ๘ ค่ำพระสุริย
 จรรยากนยจนเดือน ๑๑ ขึ้น ๘ ค่ำ พระอาทิตย์จรถึงพระ
 อังคารและพระพฤหัสบดีเลงพระเสาร์ พระเคราะห์จร
 เป้นชาติเวรถึงกันดังนี้ จะทรงช่นเคื่องด้วยความสมณ

และมนตรีและราชตระกูล อนึ่งจะได้ทรงฟังข่าวข้า
 มิตรทิศอาคเนย์ทิศพายัพ เดือน ๑๑ ขึ้น ๘ ค่ำ พระสุริยจ
 ราชัตถ์ จนเดือน ๑๒ ขึ้น ๘ ค่ำ จะทรงขึ้นครองด้วย
 ราชทรัพย์และกิจราชการต่าง ๆ เดือน ๑๒ ขึ้น ๑๐ ค่ำ
 พระสุริยจราชัพฤคิจา จนเดือน ๑ ขึ้น ๘ ค่ำ พระ
 อาทิตยจรงองค์การในราชพิธีกร่วมชาติทุกปี ๗-๘ เปน
 สามัญไทยทั่วไปทุกประเทศจะเบียดเบียนกันเพื่อข้าศึก
 และโจร เดือน ๑ ขึ้น ๑๐ ค่ำ พระสุริยจราชัตถ์ จน
 เดือน ๒ ขึ้น ๘ ค่ำ จะทรงพระเจริญพระราชลาภจะมี
 มาแต่นานาประเทศ แต่ลมพายจะพัดกล้ำจะเกิดเพลิง
 เดือน ๒ ขึ้น ๑๐ ค่ำ พระสุริยจราชัตถ์ มังกร จนเดือน ๓
 ขึ้น ๘ ค่ำ จะทรงขึ้นครองด้วยพระราชทรัพย์และกิจราช
 ราชการต่าง ๆ เดือน ๓ ขึ้น ๑๐ ค่ำ พระสุริยจราชัตถ์ กุมภจน
 เดือน ๔ ขึ้น ๘ ค่ำ พระราชลาภจะมีมาแต่นานาประเทศ
 แต่จะทรงขึ้นครองมัวหมองพระไทยด้วยพระโรคลมจะกำ
 ระเบิดเล็กน้อย เดือน ๔ ขึ้น ๑๐ ค่ำ พระสุริยจราชัตถ์ มิน

จนเดือน ๕ ขึ้น ๓๐ ค่ำพระอาทิตย์จรลงพระเสาร์ จะ
 ได้ทรงฟังข่าวข่ามจิตร ทิศอาคเนย์ทิศพายัพ ในขั้ว
 ไทศกัน พระราหุรลงทวารร่วมธาตุกับพระเสาร์ พระ
 พฤษหิศบทิศพิภพรายสิงห์ เดือน ๘ แรม ๔ ค่ำพระพฤษหิศบทิศ
 รายนันย เดือน ๑๑ แรม ๘ ค่ำพระศุกรมนอรัณย
 จนเดือน ๓ แรม ๑๒ ค่ำ พระศุกรจึงจะย้ายไปรายมังกร
 พระเคราะห์จรพิกมณฑลนี้ เป็นสามัญโทษทั่วไปทุก
 ประเทศ จะเกิดความไข้มรณภัยพิบัติต่าง ๆ อนึ่งจะ
 เป็นข้าศึกเบียดเบียนกัน ทำนายคุณและโทษร้ายดังนี้
 เป็นสามัญโทษทุกประเทศ มิได้จำเพาะบ้านเมืองใดหา
 มิได้ ขอเดชะ ฯ

